

Dr Piotr Mikołajczyk
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza, sądownictwo dyscyplinarne notariuszy w prawie niemieckim

1. Status prawny notariusza a odpowiedzialność dyscyplinarna

Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza w prawie niemieckim w zakresie jej przesłanek, organów uprawnionych do stwierdzenia, czy doszło do popełnienia wykroczenia służbowego¹ (dyscyplinarnego) oraz ewentualnie orzeczenia środka dyscyplinarnego, jest nierozdzielnie związana ze szczególnym statusem prawnym notariusza.

Z tego właśnie względu koniecznym wydaje się choćby skrótowe odniesienie się do charakteru prawnego statusu notariusza, który determinowany jest przepisami wykraczającymi swym zakresem poza regulację statusu prawnego notariusza wynikającego z norm regulujących ustrój notariatu niemieckiego. Zgodnie z przepisem § 1 ustawy z dnia 24 lutego 1961 r. *Bundesnotarordnung*², notariusz jest niezależnym przedstawicielem urzędu publicznego (*unabhängiger Träger eines öffentlichen*

---

¹ Warto na wstępie zwrócić uwagę, że akty prawne regulujące kwestię odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza posługują się określeniem „wykroczenie służbowe” (*Dienstvergehen*), co jest skutkiem traktowania notariusza jako przedstawiciela urzędu publicznego.

² BGBI. I, s. 98 ze zm. – jest to odpowiednik polskiego prawa o notariacie (dalej: niem. pr. o not.).

*Amt*es), natomiast § 2 cyt. wyżej ustawy stanowi, że wykonywany przez niego zawód nie jest działalnością gospodarczą³.

W literaturze niemieckiej wskazuje się, że pod pojęciem „urzędu” należy rozumieć zinstytucjonalizowany zakres obowiązków, które przeniesione są na rzecz określonej osoby przez państwo⁴. Zwrócić należy uwagę na fakt, że ustawodawca niemiecki w odniesieniu do notariusza co do zasady posługuje się określeniem „urząd”, a nie „kancelaria”, jak ma to miejsce w przypadku innych wolnych zawodów prawniczych⁵. Pojęcie „publiczny”⁶ oznacza wywodzenie się urzędu z prawa publicznego i wyraz związanej z tym władzy publicznej, tzn. zwierzchniej. Na powyższe pojęcie urzędu notariusza składają się cztery elementy, a mianowicie:

1) przeniesienie uprawnień związanych z urzędem publicznym na notariusza, które wyraża się w tym, że spełnia on funkcje wynikające z zakresu zadań państwa, a dokładniej zadań wymiaru sprawiedliwości, a sporządzanie przez niego dokumenty notarialne⁷ są „emanacją władzy publicznej”⁸,

2) urząd sprawowany przez notariusza ma charakter osobisty – jest związany z osobą go sprawującą i wygasa z odejściem notariusza z urzędu, jest nieprzenoszalny,

---

³ Na temat statusu prawnego notariusza w prawie niemieckim zob.: P. Mikołajczyk, *Kompetencje zawodowe notariusza w zakresie sprawowania urzędu publicznego w świetle prawa unijnego oraz krajowego niektórych państw członkowskich*, [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, red. E. Drozd, A. Oleszko, M. Pazdan, Kluczbork 2007, s. 451 i nast.

⁴ S. Löwer, *Der Notar im Spannungsfeld zwischen öffentlichem Amt und freiem Beruf*, Mitteilungen der Rheinischen Notarkammer 1998, nr 10, s. 310; W. Baumann, *Das Amt des Notars – seine öffentliche und soziale Funktion*, Mitteilungen der Rheinischen Notarkammer z 1996 r. nr 1, s. 1 i nast.

⁵ Sytuacja taka zachodzi np. w wypadku adwokatów w ustawie z dnia 1 sierpnia 1958 r. *Bundesrechtsanwaltsordnung* (prawo o adwokaturze), in der im BGBl. Teil III, Gliederungsnummer 303-8, veröffentlichten bereinigten Fassung, z późniejszymi zmianami.

⁶ Szerzej w tym zakresie: A. Oleszko, *Funkcja publiczna notariatu a charakter zawodu notariusza w świetle prawa wspólnotowego*, [w:] *Rozprawy...*, s. 463 i nast.; R. Sztajk, *Funkcja publiczna notariatu*, Rejent 1994, nr 12, s. 49-70.

⁷ W prawie niemieckim nie funkcjonuje w zasadzie pojęcie aktu notarialnego, lecz dokumentu notarialnego.

⁸ Określenie to zostało „zapożyczone” (i wielokrotnie cytowane w literaturze niemieckiej) z wypowiedzi Rzecznika Generalnego w sprawie Unibank – wyrok ETS z dnia 17 czerwca 1999 r., C-260/97, Zbiór Orzecznictwa (niemiecka wersja językowa) z 1999 r. s. I-03715.

3) notariusz nie jest urzędnikiem w rozumieniu przepisów regulujących status urzędnika, jednakże jako przedstawiciel urzędu publicznego pozostaje w publicznoprawnym stosunku lojalności (zaufania). Ponadto, ze względu na rodzaj przekazanych mu zadań, zakres jego uprawnień związanych ze sprawowanym urzędem oraz regulację statusu zawodowego, znajduje się w bezpośredniej bliskości służby publicznej,

4) utworzenie nowego urzędu notariusza w drodze jego ustanowienia i wyznaczenia notariusza podlega, jak utworzenie każdego urzędu publicznego, wyłącznej władzy organizacyjnej państwa⁹.

Notariusze wykonują swój zawód w ramach szeroko pojmowanego sądownictwa niespornego, a wykonywany przez nich zawód zbliżony jest do służby publicznej. Z tego też powodu zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza zbliżone są do zasad odpowiedzialności urzędnika (funkcjonariusza publicznego).

Zagadnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy w prawie niemieckim jest tym bardziej godne zainteresowania, że od dnia 1 stycznia 2010 r. weszły w życie w tym zakresie nowe regulacje, zmieniające i ujednolicające dotychczasowe rozwiązania¹⁰.

2. Przepisy regulujące odpowiedzialność dyscyplinarną notariuszy i ich charakter

Kwestia odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza uregulowana jest w kilku aktach prawnych. Podstawowe w tym przedmiocie są normy zawarte w przepisach §§ 95-110a niem. pr. o not. oraz w przepisach ustawy z dnia 9 lipca 2001 r. *Bundesdisziplinargesetz*¹¹, które regulują

---

⁹ Należy mieć na uwadze, że w Niemczech istnieje ograniczenie co do ilości notariuszy wykonujących zawód. Zgodnie bowiem z § 4 niem. pr. o not. ustanawia się taką liczbę urzędów notariusza, która odpowiada wymogom właściwej ochrony prawnej. Zob. szerzej: U. Bracker, [w:] *Bundesnotarordnung*, red. U. Bracker, München 2006, s. 14 i 15.

¹⁰ W zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej urzędników do końca 2009 r. obowiązywały przepisy ustaw poszczególnych krajów związkowych, brak było więc jednolitej dla całego notariatu regulacji odpowiedzialności dyscyplinarnej. Podnieść jednak należy, że regulacje te były co do zasady zbieżne.

¹¹ BGBl. I, s. 1510 ze zm. (dalej: u. disc. urz. fed.) Ustawa ta uchyliła poprzednio obowiązującą w tym zakresie ustawę *Bundesdisziplinärordnung*, której przepisy z mocy §§ 96 i 105 niem. pr. o not. były stosowane do postępowania w zakresie odpowiedzialności

kwestie odpowiedzialności dyscyplinarnej urzędników federalnych (funkcjonariuszy w służbie publicznej)¹². Podnieść należy, że notariusz nie jest traktowany jako urzędnik (federalny) *sensu stricto*, gdyż ten ostatni pozostaje w tzw. publiczno-prawnym stosunku służbowym¹³, który charakteryzuje się przede wszystkim podległością względem pracodawcy, będącego najczęściej osobą prawną prawa publicznego zatrudniającą urzędników. Przepisy tej ostatniej ustawy regulują zwłaszcza kwestie proceduralne związane z toczącym się postępowaniem dyscyplinarnym przed organami administracji i sądami na zasadach właściwych dla prawa administracyjnego, podczas gdy poprzednio obowiązująca ustawa bazowała na przepisach o charakterze karnym. Z tego względu w postępowaniu przed sądami dyscyplinarnymi zastosowanie mają także przepisy ustawy z dnia 12 stycznia 1960 r. *Verwaltungsgerichtsordnung*¹⁴, która reguluje ustroj sądownictwa administracyjnego oraz postępowanie przed sądami administracyjnymi, choć, o czym będzie mowa w dalszej części niniejszego opracowania, przepisy tej ustawy mają zastosowanie do postępowań dyscyplinarnych toczących się przed sądami powszechnymi.

Jak wyżej wskazano, część regulacji odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy znajduje się w przepisach niemieckiego prawa o notariacie. Pomimo to, że notariat niemiecki zorganizowany jest na zasadzie samorządu, to przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej zawarte w tej ustawie traktowane są jako część przepisów regulujących status urzędnika publicznego, czyli przepisów o charakterze prawa urzędniczego zaliczanego do publicznego prawa urzędniczego¹⁵, co – jak wskazano wyżej – wynika przede wszystkim z charakteru statusu prawnego notariusza. Przepisy

---

dyscyplinarnej notariuszy do dnia 1 stycznia 2010 r. Szerzej: H.-J. B a u s c h k e, A. W e b e r, *Bundesdisziplinalggesetz – Kommentar*, Kohlhammer 2003; D. H u m m e l, D. K ö h l e r, D. M a y e r, *BDG – Bundesdisziplinalggesetz und materielles Disziplinarrecht*, Bund-Verlag 2009.

¹² Pojęcie urzędnika federalnego zostało zdefiniowane w ustawie z dnia 5 lutego 2009 r. *Bundesbeamtenengesetz* (BGBl. I, s. 160) – dalej: ustawa o urzędnikach federalnych.

¹³ Co wynika wprost z § 4 cyt. wyżej ustawy o urzędnikach federalnych.

¹⁴ *Verwaltungsgerichtsordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. März 1991* (BGBl. I, s. 686) ze zm. (dalej: ustawa o sądownictwie administracyjnym).

¹⁵ Zob. szerzej na ten temat: J. S t o c k e b r a n d, [w:] H. E y l m a n n, H.-D. V a a s e n, *Bundesnotarordnung, Beurkundungsgesetz. Kommentar*, red. H.-D. Vaasen, München 2004, s. 647 i nast.

niemieckiego prawa o notariacie zawierają co do zasady przepisy o charakterze materialnym, określające przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza, rodzaje środków dyscyplinarnych grożących za naruszenie obowiązków notariusza oraz przesłanki ich zastosowania.

Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, przepisy regulujące postępowanie dyscyplinarne wobec notariuszy mają służyć kilku celom, a mianowicie zapewnieniu ochrony interesu publicznego, polegającego w tym wypadku na zgodnym z nałożonymi obowiązkami wypełnianiu zadań spoczywających na osobach sprawujących określony urząd, realizacji celu wychowawczego, zapewnieniu wykonywania zawodu przez osoby dysponujące odpowiednią wiedzą, a jednocześnie ma zapewnić ochronę notariusza i niezależności związanej z wykonywanym przez niego zawodem, co ma być osiągnięte poprzez sformalizowanie postępowania dyscyplinarnego.

Przepisom o odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają notariusze, asesory notarialni, zastępcy notariusza¹⁶ oraz notariusze-zarządcy¹⁷, przy czym w odniesieniu do tych ostatnich, wykroczenia służbowe mogą być ścigane dyscyplinarnie tylko w czasie pełnienia przez nich powierzonej im funkcji notariusza.

3. Pojęcie wykroczenia służbowego

Wykroczeniem służbowym zgodnie z § 95 niem. pr. o not. jest zawinione naruszenie obowiązków związanych ze sprawowanym urzędem. Chodzi tu przede wszystkim o naruszenie obowiązków wynikających z przepisów niem. pr. o not., jak również przepisów ustawy z dnia 28 sierpnia 1969 r. *Beurkundungsgesetz*, czyli ustawy o sporządzaniu dokumentów urzędowych¹⁸. Kwestię, co należy rozumieć pod pojęciem naruszenia obowiązków zawodowych skutkujących powstaniem odpowie-

---

¹⁶ Zastępca (przedstawiciel) notariusza, zgodnie z § 39 ust. 4 niem. pr. o not. może być powołany przez właściwy organ na wniosek złożony przez notariusza na czas jego nieobecności lub niemożności sprawowania przez niego urzędu, przy czym czas ten co do zasady nie powinien przekroczyć jednego roku.

¹⁷ Notariusz-zarządca zgodnie z § 57 niem. pr. o not. może być powołany przez właściwy organ m.in. w wypadku, gdy urząd notariusza wygasł lub została przeniesiona jego siedziba bądź też notariusz został czasowo zawieszony w sprawowaniu urzędu.

¹⁸ BGBl. I, s. 1513 ze zm. Wyjaśnić należy, że w prawie niemieckim problematyka dokonywania czynności notarialnych została uregulowana w odrębnym akcie prawnym

działności dyscyplinarnej, przepisy niemieckiego prawa o notariacie pozostawiają otwartą. Brak jest wyliczenia – chociażby przykładowego – czynów, które za wykroczenie służbowe mogą być uważane. Mamy więc do czynienia z klauzulą generalną, z której wynika obowiązek ściągania wykroczenia, którego popełnienie pozostaje w związku ze sprawowanym urzędem. O tym więc, kiedy z wykroczeniem służbowym mamy do czynienia, decyduje fakt naruszenia norm określających obowiązki spoczywające na notariuszu.

Kwestia zawinienia oceniana jest z punktu widzenia norm prawa karnego, przy czym w rachubę wchodzi zarówno wina umyślna, jak i nieumyślna. W wypadku braku winy nie mamy do czynienia z naruszeniem przez notariusza jego zawodowych obowiązków, tym samym brak jest podstaw do pociągnięcia notariusza do odpowiedzialności dyscyplinarnej, aczkolwiek określone okoliczności faktyczne mogą w niektórych sytuacjach skutkować nawet pozbawieniem notariusza urzędu (ust. 1 § 50 niem. pr. o not.)¹⁹.

Obowiązki notariusza w prawie niemieckim są w zasadzie analogiczne do obowiązków ciążących na polskim notariuszu. Wydaje się jednak wskazane przykładowe przedstawienie pewnych stanów faktycznych, podlegających odmiennej niż w prawie polskim ocenie, które w świetle prawa niemieckiego mogą zostać potraktowane jako wykroczenie służbowe notariusza.

Przykładem takich dość interesujących rozwiązań w tym względzie może być kwestia zakwalifikowania jako wykroczenia służbowego różnego rodzaju zachowań o charakterze pozazawodowym. W tej kwestii należy się odwołać do przepisów regulujących funkcjonowanie stanu urzędniczego, zwłaszcza do przepisu ust. 1 § 61 ustawy o urzędnikach federalnych, zgodnie z którym zachowanie urzędnika – co warto podkreślić – poza służbą jest wykroczeniem służbowym wówczas, gdy naruszenie obowiązków w świetle okoliczności danego wypadku ma w istotnym stopniu negatywny wpływ na zaufanie do sprawowanego

---

– we wskazanej wyżej ustawie. W zakresie obowiązków notariusza odnoszących się do sporządzanych dokumentów notarialnych zob.: Ch. A r m b r ü s t e r, N. P r e u ß, T. R e n n e r, D. H u h n, H. J. v o n S c h u c k m a n n, *Beurkundungsgesetz und Dienstordnung für Notarinnen und Notare – Kommentar*, Berlin-New York 2008.

¹⁹ R. L e m k e, [w:] *Bundesnotarordnung*, red. U. Bracker, München 2006, s. 669.

przez daną osobę urzędu oraz szkodzi dobremu imieniu aparatu urzędniczego²⁰. Przepis ten służy jako wskazówka interpretacyjna przy wykładni przepisu ust. 3 § 14 niem. pr. o not., zgodnie z którym notariusz przez zachowanie „wewnątrz i na zewnątrz”, związane ze sprawowanym urzędem, musi okazać się godnym zaufania i powagi związanych z tym urzędem. W szczególności musi unikać takich zachowań, które mogą wzbudzać nawet pozór naruszenia nałożonych na niego ustawami obowiązków, zwłaszcza bezstronności i niezależności.

Przykładem takiego „zachowania” poza sprawowanym urzędem może być sytuacja obniżenia przez notariusza wymiaru podatków, do uiszczania których jest on osobiście zobowiązany. Sytuacja taka może być bowiem oceniona przez potencjalnych mandantów notariusza jako wzbudzająca zastrzeżenia co do wiarygodności notariusza jako przedstawiciela urzędu publicznego²¹. Z kolei wykroczenia w ruchu drogowym popełniane przez notariusza co do zasady nie będą ścigane w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej. Niemniej jednak podnosi się w literaturze, że niektóre delikty komunikacyjne w określonych okolicznościach mogą być potraktowane jako wykroczenie służbowe, a mianowicie, jeżeli okoliczności ich popełniania wskazują na określone deficyty charakterologiczne sprawcy bądź wręcz brak rozsądku, np. ucieczka z miejsca wypadku lub powtarzające się jazdy pod wpływem alkoholu. W takim wypadku okoliczności te mogą stać się przesłanką do pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej²².

4. Środki dyscyplinarne²³

Z przepisu ust. 1 § 97 niem. pr. o not. wynika, że do zamkniętego katalogu środków dyscyplinarnych ustawodawca niemiecki zaliczył:

---

²⁰ Szerzej: H.R. Clausen, W. Janzen, *Bundesdisziplinarrecht. Materielles Recht, neues Verfahrensrecht*, Heymanns Verlag 2000.

²¹ W takim duchu wypowiedział się np. Federalny Trybunał Sprawiedliwości (*Bundesgerichtshof*) w jednym z orzeczeń, *Deutsche Notarzeitschrift* z 1985 r., s. 489.

²² Zob. postanowienie Federalnego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 listopada 2000 r. – *NotZ* 22/00, *Monatsschrift für Deutsches Recht* z 2001, s. 417.

²³ Zauważyć należy, że w przepisach niemieckiego prawa o notariacie ustawodawca niemiecki nie posługuje się określeniem „kara”, lecz środki dyscyplinarne.

- 1) naganą,
- 2) karę pieniężną,
- 3) usunięcie z urzędu.

Wskazane wyżej środki dyscyplinarne mogą być nakładane przez różne podmioty, tzn. przez jeden z organów nadzoru²⁴ lub sąd dyscyplinarny. Pierwsze dwa mogą zostać nałożone na notariusza w drodze tzw. zarządzenia dyscyplinarnego przez organy nadzoru, natomiast sąd dyscyplinarny może orzec każdy z wyżej wymienionych środków. W zależności od podmiotu, który decyduje o zastosowaniu danego środka, środek ten może mieć różny stopień dolegliwości dla ukaranego²⁵.

Przesłanką, która powinna być brana pod uwagę przy orzekaniu o rodzaju środków dyscyplinarnych, jest przede wszystkim fakt, w jakim stopniu popełnione przez notariusza wykroczenie służbowe szkodzi wizerunkowi notariusza i zagraża zaufaniu, jakim jest ten urząd obdarzony. Ocenie podlega więc w szczególności ciężar popełnionego wykroczenia służbowego, stopień zawinienia notariusza, znaczenie naruszonych przez notariusza, a ciążących na nim obowiązków, czas trwania i intensywność wykroczenia służbowego, motywy działania, dotychczasowy przebieg pracy zawodowej notariusza, jak również zachowanie po popełnieniu wykroczenia²⁶.

Nagana i kara pieniężna jako środki dyscyplinarne udzielane są w drodze zarządzenia dyscyplinarnego organu nadzoru lub w drodze wyroku sądu dyscyplinarnego. Wysokość kary pieniężnej wynosi do 50.000 euro w wypadku notariusza oraz do 5.000 euro w wypadku asesora notarialnego, o ile o tym środku dyscyplinarnym orzeka sąd. W razie gdy przesłanką nałożenia kary pieniężnej jest chęć zysku, kara pieniężna może być nałożona do wysokości podwójnej wartości uzyskanych korzyści finansowych i może wówczas przekroczyć wskazaną wyżej kwotę (ust. 4 § 97 niem. pr. o not.). W razie orzeczenia kary pieniężnej przez prezesa sądu rejonowego, jako organu nadzoru, wysokość kary pieniężnej wynosi maksymalnie odpowiednio 10.000 euro dla notariusza i 1.000 euro dla asesora (§ 98 ust. 2 niem. pr. o not.).

---

²⁴ Szerzej na temat organów nadzoru: patrz pkt 6 niniejszego opracowania.

²⁵ J. Stockebrand, [w:] H. E y l m a n n, H.-D. V a a s e n, *Bundesnotarordnung...*, s. 669 i nast.

²⁶ R. L e m k e, [w:] *Bundesnotarordnung...*, s. 688.

Trzeci ze środków dyscyplinarnych może występować w kilku postaciach, a mianowicie, jako usunięcie z dotychczasowej siedziby (urzędu), usunięcie z urzędu na czas określony oraz jako trwale usunięcie z urzędu. Na to, która z postaci wchodzi w danej sytuacji w rachubę, wpływ, poza przesłankami związanymi z popełnieniem samego wykroczenia służbowego, ma również to, czy wykroczenie zostało popełnione przez notariusza czy adwokata-notariusza (*Anwaltsnotar*)²⁷. Środek ten, niezależnie od postaci, może być orzeczony tylko w drodze wyroku sądu dyscyplinarnego.

Orzeczenie środka dyscyplinarnego w postaci usunięcia z dotychczasowej siedziby (urzędu) dopuszczalne jest tylko wobec notariusza (ale już nie w odniesieniu do adwokata-notariusza). Środek ten nie prowadzi do pozbawienia notariusza urzędu w ogólności, lecz tylko do utraty prawa sprawowania urzędu notariusza w określonym miejscu (miejscowości). Po uprawomocnieniu się orzeczenia notariusz ma roszczenie o przydzielenie innego miejsca urzędowania, o czym decyduje, po wysłuchaniu Izby Notariuszy, organ krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości. Roszczenie to sprowadza się jednak tylko do przydzielenia nowego miejsca, które nie musi pod względem rodzaju, wielkości czy możliwości zarobkowych odpowiadać miejscu, z którego notariusz został usunięty. Co do zasady dzieje się tak, że z tym środkiem dyscyplinarnym związane jest pogorszenie się możliwości zarobkowych notariusza.

Nagana i kara pieniężna, a także kara pieniężna i usunięcie z dotychczasowego urzędu (siedziby) mogą być orzeczone łącznie.

Środek dyscyplinarny w postaci usunięcia notariusza z urzędu na określony czas może być orzeczony tylko wobec notariusza będącego jednocześnie adwokatem. Czas, na jaki adwokat-notariusz zostaje usunięty z zajmowanego urzędu, nie został w przepisach niemieckiego prawa o notariacie określony²⁸ i został pozostawiony do uznania orzekającego sądu²⁹. Musi

---

²⁷ Co do form wykonywania zawodu notariusza (notariusz, adwokat-notariusz) w Niemczech patrz: P. M i k o ł a j c z y k, *Ustrój notariatu niemieckiego*, [w:] *III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*, red. R. Szytk, Warszawa-Kluczbork 2006, s. 229 i nast.

²⁸ Zob. wyrok z dnia 20 listopada 2000 r. Federalnego Trybunału Sprawiedliwości (*Bundesgerichtshof*), NotSt (Brfg) 4/00.

²⁹ Na marginesie dodać należy, że zastosowanie tego środka dyscyplinarnego nie powoduje zawieszenia w prawie wykonywania zawodu adwokata czy wydalenia z adwokatury.

on być jednak określony w taki sposób, aby powrót do notariatu dla ukaranego takim środkiem był jeszcze możliwy³⁰. Skutkiem uprawomocnienia się wyroku w przedmiocie orzeczenia tego środka jest wygaśnięcie urzędu notariusza. Po upływie orzeczonego okresu, na który usunięto notariusza z urzędu, ukarany musi ponownie zostać powołany na notariusza przez właściwy organ, przy czym ma on roszczenie o domaganie się ustanowienia urzędu w tej samej miejscowości, w której przed orzeczeniem środka dyscyplinarnego urząd notariusza sprawował³¹.

Środkiem dyscyplinarnym o najwyższym stopniu dolegliwości jest (trwale) usunięcie z urzędu. Skutkiem prawomocnego wyroku jest wygaśnięcie urzędu notariusza, a jeśli środek ten został orzeczony względem adwokata-notariusza, powoduje automatycznie pozbawienie prawa wykonywania zawodu adwokata³².

W stosunku do asesorów notarialnych mogą być w zasadzie stosowane analogiczne środki dyscyplinarne. Jednakże z przyczyn oczywistych nie może być wobec asesora orzeczona kara usunięcia z urzędu. W wypadku popełnienia wykroczenia służbowego uzasadniającego usunięcie z urzędu, stosowane jest zwolnienie (§ 7 ust. 7 niem. pr. o not.), które ma charakter aktu administracyjnego (decyzji administracyjnej), a nie typowego środka dyscyplinarnego.

Nie można nie zauważyć, że przepisy niemieckiego prawa o notariacie przewidują w przypadku uchybień mniejszej wagi możliwość zastosowania względem notariuszy innych środków, które *de facto* w swoim charakterze są zbliżone do środków dyscyplinarnych, jednak *de iure* nie są tak traktowane. Do środków tych należy upomnienie (*Ermahnung*), które może być udzielone przez Izbę Notariuszy oraz nagana (*Mißbilligung*) udzielana przez organ nadzoru.

---

³⁰ Zob. postanowienie Federalnego Trybunału Sprawiedliwości (*Bundesgerichtshof*) z dnia 26 października 2000 r. – NotSt (B) 3/00.

³¹ J. S t o c k e b r a n d, [w:] H. E y l m a n n, H.-D. V a s e n, *Bundesnotarordnung...*, s. 672 i nast.

³² W takim wypadku, jeżeli w trakcie toczącego się postępowania lub przed uprawomocnieniem się orzeczenia zostanie złożone oświadczenie o dobrowolnym zrzeczeniu się urzędu notariusza, osoba taka może w dalszym ciągu wykonywać zawód adwokata.

5. Sądy dyscyplinarne

Sądami dyscyplinarnymi dla notariuszy są sądy powszechne: w I instancji Wyższy Sąd Krajowy oraz Federalny Trybunał Sprawiedliwości w II instancji. Nie są to więc szczególne sądy dyscyplinarne. W ramach tych sądów tworzone są specjalne jednostki zajmujące się sprawami notariuszy. Odpowiednio są to *Notarsenate* – czyli „wydziały” do spraw notariuszy oraz *Senat für Notarsachen*, czyli „izba” do spraw notariuszy. Jednostki te działają na podstawie przepisów regulujących ustrój tych właśnie sądów.

Wyższy Sąd Krajowy jest sądem właściwym miejscowo dla notariuszy posiadających w okręgu tego sądu siedzibę (urząd). Zwrócić uwagę należy na skład sądu orzekającego w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza, który przedstawia się następująco: dwóch sędziów zawodowych (przewodniczący i sędzia wotant) oraz sędzia niezawodowy, którym jest notariusz.

Sędziowie zawodowi, którzy orzekają w senatach (wydziałach) zajmujących się sprawami notariuszy w Wyższym Sądzie Krajowym powoływani są do tych senatów na okres lat pięciu³³. Notariusze, którzy są członkami składu orzekającego, są powoływani przez organ krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości, który w tym względzie nie ma pełnej dowolności, ale musi uwzględnić propozycję co do kandydatów przedłożoną przez Zarząd Izby Notariuszy³⁴, która musi obejmować notariuszy z różnych okręgów. Notariusze powoływani do składów orzekających nie mogą jednocześnie być członkami Zarządu Izby Notariuszy. Notariusz, aby zostać powołanym do orzekania, musi spełnić określone przesłanki, a mianowicie ukończyć co najmniej trzydziesty piąty rok życia i co najmniej od pięciu lat nieprzerwanie sprawować urząd notariusza. Poza tym notariusz musi wykazać się nienaganną postawą w zakresie sprawowanego urzędu, np. brak jest wobec niego przesłanek

---

³³ Jest to regulacja szczególna względem § 21 i nast. ustawy z dnia 12 września 1950 r. *Gerichtsverfassungsgesetz* (in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 BGBl. I, s. 1077 ze zm.), czyli ustawy regulującej ustrój sądów powszechnych, gdyż co do zasady sędziowie do poszczególnych senatów są powoływani na okres roku.

³⁴ Propozycja ta musi obejmować dwukrotną liczbę notariuszy w stosunku do ilości miejsc, która jest do obsadzenia.

do chociażby czasowego usunięcia ze sprawowanego urzędu, nie toczy się przeciw niemu postępowanie dyscyplinarne ani nie toczyło się w okresie ostatnich pięciu lat poprzedzających powołanie. Szczegółowe przesłanki decydujące o niemożności powołania do orzekania w sądach dyscyplinarnych w sprawach notariuszy zostały określone w ust. 4 § 103 niem. pr. o not. Notariusze, podobnie jak sędziowie zawodowi, powoływani są na okresy pięcioletnie. Notariusz posiada w zakresie orzekania takie same prawa i obowiązki jak sędzia zawodowy, aczkolwiek jest traktowany jak sędzia niezawodowy³⁵.

Zgodnie z § 105 niem. pr. o not. do zaskarżania orzeczeń Wyższego Sądu Krajowego stosuje się przepisy *Bundesdisziplinalgesetz* regulujące zaskarżenie orzeczeń sądów administracyjnych (I instancji).

Natomiast Federalny Trybunał Sprawiedliwości, jako sąd II instancji, orzeka w sprawach dyscyplinarnych notariuszy w składzie trzech sędziów zawodowych oraz dwóch notariuszy jako sędziów niezawodowych, którzy powoływani są, podobnie jak w sądzie I instancji, na okres pięcioletni. Inny jest natomiast organ, który powołuje notariuszy – w tym wypadku jest to Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości, a lista z propozycjami notariuszy do obsadzenia urzędu sędziego niezawodowego dostarczana jest przez Federalną Izbę Notariuszy.

Do postępowania w sprawach dyscyplinarnych notariuszy przed Federalnym Trybunałem Sprawiedliwości zastosowanie mają przepisy *Bundesdisziplinalgesetz* regulujące postępowanie przed Wyższym Sądem Administracyjnym.

W systemie notariatu funkcjonującego w Niemczech, jak wyżej wskazano, urząd notariusza może być pełniony także przez adwokatów-notariuszy. W wypadku popełnienia wykroczenia dyscyplinarnego przez

---

³⁵ Zob. § 1 w zw. z § 41, 44, 45 i 45a ustawy o urzędzie sędziego z dnia 8 września 1961 r. – *Deutsches Richtergesetz* (in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. April 1972 BGBl. I, s. 713 ze zm.). Z przepisów tych wynika m.in., że sędzia niezawodowy na równi z sędzią zawodowym sprawuje urząd sędziego, w pełnym zakresie i z prawem głosu. Sędziowie niezawodowi powoływani w określonych rodzajach spraw są ze względu na posiadaną wiedzę i doświadczenie w określonym zakresie, niezbędnym do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy. Z ust. 1 § 104 niem. pr. o not. wynika, że notariusz powołany na sędziego niezawodowego otrzymuje z kasy państwowej wynagrodzenie (określone w powołanym przepisie jako odszkodowanie), a także zwrot kosztów przejazdu oraz noclegów.

adwokata-notariusza postępowanie dyscyplinarne może toczyć się w ramach postępowania dyscyplinarnego dla notariuszy lub postępowania dyscyplinarnego dla adwokatów. Przesłanką decydującą o wyborze trybu postępowania jest określenie, w jakiej mierze wykroczenie ma związek z wykonywaniem zawodu notariusza, a w jakiej z zawodem adwokata. Przewaga jednych z tych elementów decyduje o tym, w jakim trybie i przed jakim sądem toczyć się będzie postępowanie dyscyplinarne.

6. Postępowanie dyscyplinarne

Jak wyżej wskazano, do postępowania dyscyplinarnego toczącego się wobec notariuszy zastosowanie mają przede wszystkim przepisy niemieckiego prawa o notariacie, a ponadto odpowiednie stosowanie mają przepisy *Bundesdisziplargesetz*³⁶. Zastosowanie przepisów tej ostatniej ustawy ma miejsce od dnia 1 stycznia 2010 r.

Przed tym dniem zastosowanie w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy miały, poza przepisami niemieckiego prawa o notariacie, przepisy regulujące odpowiedzialność dyscyplinarną urzędników wymiaru sprawiedliwości obowiązujące w poszczególnych krajach związkowych Niemiec. W każdym z nich obowiązywały w tym zakresie szczególne przepisy uchwalone przez parlamenty krajów związkowych. Obowiązujący ówczesnie stan prawny, choć w większości przepisy krajów związkowych były w tym zakresie ze sobą co do zasady zbieżne, mimo wszystko skutkowało istnieniem niejednorodnych regulacji odnoszących się do odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy. W zależności więc od tego, w którym kraju związkowym notariusz miał swój urząd, zastosowanie miały przepisy obowiązujące w tym właśnie kraju związkowym. Dodać należy, że do dnia 1 stycznia 2010 r. zastosowanie miały przepisy w brzmieniu obowiązującym w dniu 1 marca 2001 r., miały więc one charakter przejściowy³⁷. Celem ujednoczenia przepisów regulujących postępowanie dyscyplinarne względem urzędników federalnych była rezygnacja ze stosowania przez organy nadzoru i sądy w poszcze-

---

³⁶ Zob. Bundesrat, Drucksache 6/09 z dnia 2 stycznia 2009 r., s. 1.

³⁷ Stan prawny obowiązujący przed dniem 1 stycznia 2010 r. jako już nieobowiązujący pozostaje poza zakresem przedmiotowym niniejszego opracowania.

gólnych krajach związkowych szczególnych rozwiązań przewidzianych w prawie krajów związkowych³⁸.

Zauważyć jednocześnie należy, że postępowanie dyscyplinarne wobec urzędników *sensu stricto* toczy się przed sądami administracyjnymi, natomiast dla notariuszy właściwe są w tym względzie sądy powszechne.

W obecnym stanie prawnym, w kwestii przebiegu postępowania dyscyplinarnego, w tym dla notariuszy, od dnia 1 stycznia 2010 r. zastosowanie mają więc przepisy obowiązującej jednolicie na terenie całego państwa niemieckiego *Bundesdisziplinargesetz*. Przepisy tej ustawy mają zastosowanie, o ile przepisy niemieckiego prawa o notariacie nie stanowią inaczej, co wynika z § 96 ust. 1 niem. pr. o not. Określone w przepisach *Bundesdisziplinargesetz* zadania i uprawnienia przełożonych służbowych przysługują organom nadzoru, którymi w rozumieniu niemieckiego prawa o notariacie, stosownie do § 92, są:

– prezes sądu rejonowego (*Amtsgericht, Landgericht*) nad notariuszami i asesorami notarialnymi sprawującymi swój urząd w okręgu tego sądu,

– prezes wyższego sądu krajowego (*Oberlandesgericht*) nad notariuszami i asesorami notarialnymi sprawującymi swój urząd w okręgu tego sądu.

Natomiast zadania i uprawnienia najwyższego organu służbowego przysługują organom krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości, która sprawuje nadzór nad wszystkimi notariuszami i asesorami notarialnymi danego kraju związkowego.

Nadzór nad notariuszami pełniony przez wskazane wyżej organy nie jest nadzorem służbowym w rozumieniu szeroko pojmowanego publicznego prawa urzędniczego, organy te z punktu widzenia niemieckiego prawa o notariacie nie są więc traktowane jako „przełożeni służbowi”. Jest to szczególny rodzaj nadzoru sprawowanego nad notariuszami przez państwo.

Odpowiednie stosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym wobec notariuszy przepisów *Bundesdisziplinargesetz* skutkuje na płaszczyźnie postępowania sądowego tym, że rozprawa ma charakter jawny. Co prawda przepisy niemieckiego prawa o notariacie ani przepisy *Bundesdisziplinar-*

---

³⁸ Neuregelung des Disziplinarverfahrens, Bundesnotarkammer-Intern Ausgabe z 2009 r., nr 3, s. 3, www.bnotk.de.

gesetz nie dają możliwości wyłączenia jawności rozprawy, jednakże możliwość taka wynika z przepisów ustawy z dnia 12 września 1950 r. *Gerichtsverfassungsgesetz*³⁹, czyli ustawy o ustroju sądów, albowiem przepisy § 171 a i nast. tej ustawy umożliwiają wyłączenie jawności rozprawy toczącej się także w ramach postępowania dyscyplinarnego w stosunku do notariuszy. Przesłanką wyłączenia jawności takiego postępowania w takim wypadku jest istnienie takich interesów, które są chronione prawem. Szczególne znaczenie w tym względzie może mieć przede wszystkim przepis § 18 ust. 3 niem. pr. o not., z którego wynika obowiązek zachowania w tajemnicy informacji, w których posiadanie notariusz wszedł w związku ze sprawowanym przez siebie urzędem.

Postępowanie dyscyplinarne w świetle przepisów *Bundesdisziplinar-gesetz* może być wszczęte z urzędu lub na wniosek notariusza (§ 17 ust. 1 i § 18 ust. 1).

Przesłanką wszczęcia postępowania z urzędu jest istnienie okoliczności uzasadniających powzięcie podejrzenia popełnienia przez notariusza wykroczenia służbowego. Wszczęcie postępowania w takim wypadku ma charakter obligatoryjny, właściwym w tym zakresie jest organ nadzoru, czyli odpowiednio prezes sądu rejonowego lub prezes wyższego sądu krajowego (§ 17 ust. 1 u. disc. urz. fed.).

O wszczęciu postępowania dyscyplinarnego wobec siebie samego może wnioskować także sam notariusz, który zainteresowany jest oczyszczeniem swojej osoby z ciężących podejrzeń.

Notariusz musi zostać poinformowany o wszczęciu wobec niego postępowania niezwłocznie, o ile nie wpłynie to negatywnie na wyjaśnienie okoliczności stanu faktycznego. Zawiadomienie powinno wskazywać rodzaj wykroczenia służbowego, które jest notariuszowi zarzucane, oraz zawierać pouczenie o możliwości pisemnego lub ustnego zajęcia stanowiska w sprawie, a także o możliwości ustanowienia pełnomocnika.

W celu wyjaśnienia stanu faktycznego przeprowadzane jest stosowne dochodzenie, w trakcie którego zbierane są wszelkie informacje o okolicznościach zarówno obciążających, jak i łagodzących, mających znaczenie dla oceny popełnionego czynu bądź zaniechania. Istotną odmiennością postępowania toczącego się wobec notariusza jest fakt, że zgodnie

---

³⁹ *Gerichtsverfassungsgesetz* (in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 BGBl. I, s. 1077 ze zm.).

z ust. 2 § 96 niem. pr. o not. dochodzenie, które prowadzone jest na podstawie przepisów *Bundesdisziplinalgesetz*, może być prowadzone wyłącznie przez osobę, która posiada kwalifikacje do wykonywania zawodu sędziego⁴⁰. Organy nadzoru nad notariuszami mogą przejąć prowadzenie dochodzenia. W szczególnych wypadkach, np. gdy fakt popełnienia wykroczenia służbowego przez daną osobę wynika z innego przeprowadzonego postępowania (np. z prawomocnego wyroku karnego), istnieje możliwość odstąpienia od przeprowadzenia dochodzenia (§ 21 u. disc. urz. fed.). Przepisy tej ustawy dają możliwość w trakcie prowadzonego postępowania skorzystania z otwartego katalogu środków dowodowych, w tym m.in. przesłuchania świadków, powołania biegłych, dowodów z dokumentów oraz oględzin (§ 24 u. disc. urz. fed.). Notariusz co do zasady ma prawo uczestniczyć we wszystkich czynnościach podejmowanych w trakcie dochodzenia. W wyjątkowych sytuacjach sąd właściwy do rozpoznania sprawy może na wniosek organu prowadzącego dochodzenie zarządzić w drodze postanowienia przeszukanie (nawet mieszkania) lub zajęcie określonych przedmiotów. Czynności te są wówczas dokonywane przez powołane do tego, w rozumieniu przepisów regulujących postępowanie karne, organy.

Dalsze postępowanie może przebiegać dwutorowo, co jest uzależnione od rodzaju środka dyscyplinarnego grożącego notariuszowi, a mianowicie:

1. Jeśli zachodzą przesłanki orzeczenia wobec notariusza nagany lub kary pieniężnej, wówczas jeden z wyżej wymienionych organów nadzoru wymierza notariuszowi środek dyscyplinarny w drodze tzw. zarządzenia dyscyplinarnego (§ 98 ust. 1 zd. 1 niem. pr. o not. w związku z § 33 u. disc. urz. fed.). Zarządzenie to jest *sui generis* decyzją administracyjną. Na tym etapie postępowanie dyscyplinarne toczy się bowiem na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 maja 1976 r. *Verwaltungsverfahrensgesetz*⁴¹, czyli ustawy regulującej postępowanie administracyjne.

Od powyższego zarządzenia notariuszowi przysługuje sprzeciw stosownie do przepisu § 70 ust. 1 zd. 1 ustawy o sądownictwie admini-

---

⁴⁰ W poprzednio obowiązującym stanie prawnym musiał to być sędzia czynny zawodo-

⁴¹ *Verwaltungsverfahrensgesetz* in der Fassung der Bekanntmachung vom 23. Januar 2003 (BGBl. I, s. 102) ze zm.

stracyjnym, który można wnieść w terminie miesiąca, licząc od dnia, w którym o zarządzeniu dyscyplinarnym się dowiedział. Rozstrzygnięcie sprzeciwu następuje także w drodze decyzji administracyjnej i należy do właściwości organu krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości, przy czym nie może zapaść rozstrzygnięcie sprzeciwu na niekorzyść wnoszącego sprzeciw⁴². W razie uznania argumentów wnoszącego sprzeciw za słuszne, organ rozpatrujący sprzeciw uchyla zarządzenie dyscyplinarne. W ten sposób postępowanie może ulec zakończeniu.

Jeżeli natomiast organ nie uzna argumentów wnoszącego sprzeciw za słuszne, wówczas temu, kto wniósł sprzeciw, przysługuje prawo wystąpienia ze skargą do sądu powszechnego. Skarga wnoszona jest co do zasady w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia skarżącemu rozstrzygnięcia sprzeciwu (§ 74 ust. 1 ustawy o sądownictwie administracyjnym).

Dalsze postępowanie prowadzone jest już przed sądem, a jego tok przedstawiony jest poniżej, w odniesieniu do drugiej z możliwości biegu postępowania dyscyplinarnego.

2. Jeśli natomiast zachodzą przesłanki orzeczenia wobec notariusza kary usunięcia z urzędu, usunięcia z dotychczasowej siedziby (urzędu) lub usunięcia z urzędu na określony czas, wówczas istnieje konieczność wniesienia skargi dyscyplinarnej (§ 98 ust. 1 zd. 2 niem. pr. o not. w zw. z § 52 u. disc. urz. fed.), (postępowanie administracyjne kończące się wydaniem tzw. zarządzenia dyscyplinarnego nie jest w ogóle prowadzone), przy czym skargę tę może wnieść organ krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości. Skarga wnoszona jest do właściwego miejscowo sądu, którym jest Wyższy Sąd Krajowy (inaczej niż w wypadku urzędników, kiedy to właściwy jest Sąd Administracyjny). Sąd ten działa więc jako sąd dyscyplinarny I instancji.

Skarga, poza ogólnie wymaganymi dla takiego pisma wymaganiami formalnymi, musi wskazywać, zarówno osobisty, jak i zawodowy prze-

---

⁴² Zaznaczyć należy, że wniesienie sprzeciwu nie powoduje wszczęcia zupełnie odrębnego postępowania, ale jest to część postępowania poprzedzającego wniesienie skargi, której celem jest sprawdzenie prawidłowości pod względem zgodności z prawem i celowości działania organu, który wydał zaskarżony akt (§ 68 ust. 1 w związku z § 69 ustawy o sądownictwie administracyjnym).

bieg działalności notariusza, dotychczasowy przebieg postępowania dyscyplinarnego, okoliczności wskazujące na popełnienie wykroczenia służbowego i dowody na ich poparcie. W razie istnienia prawomocnego skazującego wyroku karnego w odniesieniu do tego samego czynu, wskazać należy na wiążące ustalenia tego wyroku.

W szczególnych wypadkach, po wszczęciu postępowania na rozprawie sąd może, za zgodą uczestników postępowania, orzec w drodze postanowienia środek dyscyplinarny w postaci nagany lub kary pieniężnej (o ile zachodzą przesłanki ich orzeczenia), które kończy postępowanie. Na takie postanowienie przysługuje zażalenie (§ 59 u. disc. urz. fed.).

O przedmiocie skargi sąd rozstrzyga w drodze wyroku, w którym orzeka o środku dyscyplinarnym (przy czym nie jest związany orzeczeniem środków dyscyplinarnych, których prawdopodobne orzeczenie uzasadniało wniesienie skargi do sądu) lub o oddaleniu skargi.

Przepisy wskazują termin rozpoznania skargi przez sąd – wynosi on sześć miesięcy od chwili wszczęcia postępowania (odnosi się on także do postępowania wszczętego wniesieniem skargi na zarządzenie dyscyplinarne). Termin ten ma w zasadzie charakter instrukcyjny, jednakże uchybienie temu terminowi powoduje powstanie po stronie notariusza uprawnienia do żądania od sądu określenia terminu zakończenia toczącego się postępowania. Skutkiem przekroczenia terminu określonego przez sąd jest konieczność wydania przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania, które ma daleko idący skutek, gdyż takie prawomocne postanowienie traktowane jest jak prawomocny wyrok kończący postępowanie dyscyplinarne.

Od orzeczenia sądu I instancji notariuszowi przysługuje (ze względu na odpowiednie stosowanie przepisów *Bundesdisziplinargesetz*, a co za tym idzie przepisów regulujących postępowanie przed sądami administracyjnymi) odwołanie (*Berufung*) do sądu II instancji, którym jest Federalny Trybunał Sprawiedliwości (*Bundesgerichtshof*). Odwołanie składa się w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia wyroku sądu I instancji w tymże właśnie sądzie. Odwołanie, poza innymi wymogami formalnymi, musi zawierać wskazanie ściśle określonych żądań, przyczyny odwołania oraz szczegółowo je uzasadniać, a w wypadku braku tych elementów koniecznych, odwołanie jest niedopuszczalne.

Postępowanie przed Federalnym Trybunałem Sprawiedliwości toczy się co do zasady na podstawie tych przepisów *Bundesdisziplinargesetz*, które mają zastosowanie w postępowaniach dyscyplinarnych toczących się przed Wyższym Sądem Administracyjnym. Postępowanie kończy wydanie wyroku, o ile nie zostanie zakończone w inny sposób.

7. Przedawnienie

Zgodnie ze zd. 1 § 95a niem. pr. o not. przedawnienie ścigania następuje po upływie pięciu lat od dnia popełnienia wykroczenia służbowego (polegającego zarówno na działaniu jak i zaniechaniu), o ile jest to wykroczenie, które nie uzasadnia czasowego lub trwałego usunięcia ze sprawowanego urzędu lub usunięcia z dotychczasowego urzędu (siedziby). Instytucja przedawnienia ścigania nie odnosi się więc do cięższego naruszenia obowiązków notariusza, skutkującego nałożeniem na notariusza środków dyscyplinarnych, o których mowa wyżej. Ograniczenie czasowe nie ma więc w takich sytuacjach zastosowania, tego rodzaju cięższe naruszenia mogą być więc ścigane w każdym czasie, co uzasadnione jest szczególnym statusem prawnym notariusza jako przedstawiciela urzędu publicznego.

Wskazany wyżej pięcioletni termin przerywany jest przez podjęte czynności w ramach postępowania dyscyplinarnego, a więc przede wszystkim przez formalne wszczęcie tegoż postępowania. Natomiast na czas postępowania wywołanego wniesionym sprzeciwem od orzeczenia o nałożeniu środka dyscyplinarnego oraz postępowania toczącego się przed sądem, termin ten ulega zawieszeniu (zd. 2 i 3 § 95a niem. pr. o not.). Jeżeli natomiast przed upływem tego terminu wszczęto na podstawie tego samego stanu faktycznego postępowanie karne, to termin ten ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania karnego.

8. Usunięcie z akt osobowych danych odnoszących się do środków dyscyplinarnych

Zgodnie z § 110a niem. pr. o not. wszelkie dane o orzeczeniu wobec notariusza środka dyscyplinarnego w postaci nagany lub kary pieniężnej, nawet jeżeli były orzeczone jednocześnie, po okresie lat dziesięciu z urzędu usuwane są z akt i podlegają zniszczeniu. Po upływie tego terminu nie mogą być one uwzględniane w trakcie kolejnych postępowań dyscypli-

narnych. Bieg wskazanego wyżej terminu rozpoczyna się z dniem uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego. Bieg terminu nie ulega, zgodnie z przepisem ust. 3 § 110a niem. pr. o not. zakończeniu, m.in. w sytuacji, gdy przeciw notariuszowi toczy się inne postępowanie karne czy dyscyplinarne. Jeżeli więc wobec notariusza w czasie 10 lat od uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego zostanie ponownie orzeczony środek dyscyplinarny, to usunięcie informacji w przedmiocie wcześniejszego środka dyscyplinarnego następuje dopiero z chwilą upływu okresu, na jaki orzeczono kolejny środek dyscyplinarny.

Powyższe zasady mają również zastosowanie do upomnień (*Ermahnung*) udzielanych przez Izbę Notariuszy oraz nagan (*Mißbilligung*) udzielanych przez organy nadzoru, jednakże termin wynosi w tym wypadku lat pięć.

Podnieść należy jednak, że nie podlegają usunięciu z akt dane dotyczące orzeczenia usunięcia z urzędu na czas określony, nieokreślony oraz usunięcia notariusza z jego dotychczasowej siedziby urzędowej.

9. Wnioski

Z przedstawionych rozważań wynikają istotne odmienne rozwiązania prawne w przedmiocie szeroko ujmowanej odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza w prawie niemieckim.

Istotną kwestią jest orzekanie w przedmiocie postępowania dyscyplinarnego przez niezależne od notariatu podmioty. Oznacza to, że orzekanie w przedmiocie popełnienia przez notariusza wykroczenia służbowego ma miejsce poza instytucją notariatu działającego na zasadzie samorządu zawodowego. Jednakże nie sposób nie zauważyć, że w składzie sądu orzekającego w powyższych kwestiach zapewniony jest udział notarialnego czynnika samorządowego poprzez fakt, że w składzie orzekającym każdorazowo zasiada jako przedstawiciel samorządu notarialnego notariusz mający takie same uprawnienia jak sędzia zawodowy. Orzekanie przez niezależne od samorządu sądy ma dwojaki wymiar: z jednej strony zapewnia transparentność postępowania i uniknięcie zarzutu stronniczości, z drugiej strony: przez uczestniczenie notariuszy jako osób zapewniających posiadanie niezbędnych wiadomości na płaszczyźnie doświadczenia zawodowego i zwyczajów panujących w notariacie nie pozbawia samorządu wpływu na kształt zapadających orzeczeń.

Podkreślić należy, że postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej toczy się, z pewnymi wyjątkami, jawnie. Celem takiego rozwiązania przyjętego przez niemieckiego ustawodawcę jest zapewnienie transparentności postępowania. Ustawodawca niemiecki stawia też na szybkość postępowania – co do zasady nie powinno ono przekroczyć sześciu miesięcy.

Oprócz kar dyscyplinarnych w rozumieniu prawa polskiego, określanych w niemieckim prawie o notariacie jako środki dyscyplinarne, izby notariuszy oraz organy nadzoru mają prawo w razie lżejszego naruszenia obowiązków zawodowych przez notariusza ukarać go odpowiednio w drodze upomnienia (*Ermahnung*) udzielanego przez Izbę Notariuszy oraz nagany (*Mißbilligung*) udzielanej przez organy nadzoru nad notariuszami. Środki te, choć wyraźnie podkreśla się, że nie są traktowane jako środki dyscyplinarne, mają z pewnością charakter do nich zbliżony. Instytucja ta, niewymagająca formalnie wdrożenia postępowania dyscyplinarnego, wydaje się spełniać postawione przed nią przez niemieckiego ustawodawcę funkcje, a cechuje ją szybkość postępowania.

Środek dyscyplinarny w postaci kary pieniężnej wydaje się, nawet przy uwzględnieniu relacji zarobków, być bardziej dolegliwy niż w wypadku kar pieniężnych orzekanych na podstawie przepisów polskiego prawa o notariacie.

W zakresie rodzajów środków dyscyplinarnych uwagę zwraca zróżnicowanie, swego rodzaju stopniowalność środka dyscyplinarnego w postaci usunięcia z urzędu oraz dłuższy okres, którego upływ pozwala na usunięcie z akt ukaranego dyscyplinarnie informacji dotyczących orzeczonych środków dyscyplinarnych. Jednocześnie istnieją określone rodzaje środków dyscyplinarnych, co do których informacje z akt usunięte być nie mogą.

Reasumując, należy podnieść, że postępowanie dyscyplinarne względem notariuszy w całym swym zakresie wydaje się być bardziej restrykcyjne, ale jednocześnie bardziej elastyczne, np. w zakresie wskazanego wyżej zróżnicowania środka karnego w postaci usunięcia z urzędu, niż na gruncie prawa polskiego. Szczególna pozycja notariusza, jako przedstawiciela władzy publicznej, również na tle szeroko pojmowanej regulacji dyscyplinarnej, jest bardzo czytelna.